

La revolució envellida

Sergio López Rivero
El viejo traje de la revolución. Identidad colectiva, mito y hegemonía política en Cuba
PUV, València, 2007
298 pàgs.

El primer dia de 2009 farà cinquanta anys de l'entrada triomfal a l'Havana dels barbuts guerrillers de la Serra Maestra, comandats per l'aleshores jove advocat Fidel Castro. Aquell dia és rememorat, passat el temps, com una data en la qual la història de l'Amèrica Llatina va registrar un punt i a banda. En plena Guerra Freda, i a la porta, literalment parlant, d'una de les dues grans superpotències resultants de la Segona Guerra Mundial es va instaurar un règim polític que aviat se situaria en l'òrbita de l'altre gran imperi, el soviètic. La imatge d'un tauler d'escacs al qual un peó de les negres havia fet escac al rei de les blanques resulta, encara avui, extraordinàriament didàctica a l'hora d'explicar allò esdevingut.

Es pot dir que la Revolució cubana no va deixar indiferent ningú, i que encara a hores d'ara en desperta filies i fòbies que són detectables àdhuc en la literatura acadèmica. És necessari reconèixer que la flameta anti nord-americana del castrisme (tant i més ara que ha irromput a l'escenari el boliviari Hugo Chávez) té bona acollida entre amplis contingents d'aquells sectors populars de l'Amèrica Llatina per als quals la democràcia no ha resultat socialment eficaç.

Sergio López Rivero és un exprofessor de la Universitat de l'Havana que fa uns quants anys va haver de renunciar a la seua càtedra i romandre entre nosaltres per raons polítiques. L'historiador va començar a abandonar Cuba en aquell moment en què la conversa amb un venedor de diaris li va advertir que la seua veritat estava distanciant-lo de la nostra Revolució (la del venedor). López Rivero pensa que des de la seua disciplina, amb bones fonts i amb el rigor metodològic que

caracteritza als millors del seu ofici, és possible una racionalització del problema cubà. Cal, tanmateix, per a poder tenir èxit en aquest objectiu, deixar de costat les ideologitzacions anacròniques que encara ens amenacen, i els apriorismes polítics de poca volada. I això per a intentar arribar a una nova interpretació de la història de la Cuba republicana, atès que la història nacional que ara es publica i s'ensenya al seu país és pura hagiografia.

Fa poc ha vist la llum, editat per PUV, *El viejo traje de la revolución*. Amb ell podem conèixer un apassionant resultat de les investigacions de López Rivero. El nostre historiador va viatjar a Espanya amb bona cosa de documentació arxivística recollida durant la seua etapa de professor universitari a l'Havana, i l'ha treballat amb unes eines que ha perfeccionat entre nosaltres. Fonamentalment aquelles que li han proporcionat l'antropologia cultural, la sociologia històrica i la que en diem història de les mentalitats.

En tres centenars de pàgines l'historiador cubà reinterpreta la història del seu país, i ho fa en tres etapes: *Abans de la Revolució*, on perfila i analitza el nacionalisme cubà des de la independència fins als inicis de la dècada dels cinquanta; *Viure la Revolució*, on analitza la transformació del carisma de Fidel Castro en un mite farcit de capital simbòlic; i, finalment, *Viure sota la Revolució*, on explica com el sistema es consolida gràcies a una totalitarització del nacionalisme cubà aconseguida pel grup comandat pel líder revolucionari. I és per aquests camins que López Rivero explica que l'origen de la revolució cubana és més cultural que polític, econòmic o social. I això ho fa analitzant els trets principals de la identitat col·lectiva, despellant els mites nacionals i dissecant els elements constitutius de l'hegemonia política castrista. La conclusió final és que Fidel va aconseguir substituir nació per revolució en l'equació hegemònica pàtria-població. Aquesta seria la gran singularitat i, també, la fortalesa del règim. La debilitat, tanmateix, del sistema castrista, lògicament, és que el manteniment d'aquesta identificació depèn quasi completament de la presència física de Castro. I el vell i carismàtic líder està jugant a hores d'ara el temps de descompte.

Joan del Alcàzar

En el trànsit que ens clarifica

Anna Montero
El pes de la llum
Proa, Barcelona, 2007
74 pàgs.

La poesia d'Anna Montero és una poesia de la preservació: preservació de la llum, del mot, d'una lúcida serenitat que es construeix ella mateixa en el moviment del seu vers dúctil i concèntric. La poeta dona vida a un espai hipnòtic, on tot flueix, no en salts vertiginosos, sinó de dins cap enfora, pel gust i l'art de moure's i no anar enllloc, de cisellar continuament el sentit i protegir-lo amb la mateixa onada expansiva en cercles i cercles de reflexió. No hi trobem un abans i un després, ni una voluntat de direcció unívoca, ni una mimesi de la vida. El que sí que hi ha és imitació contrapuntística: unes paraules determinades es repeteixen en ordenacions diverses i així el sentit és la fluència de sentit. Paraules com «cercles», «llum», «viatge», «por» o «temps» es deslliguen d'un poema per situar-se en un altre entorn i la simultaneïtat les precipita a la creació interior del concepte.

La poeta cerca la tonalitat menor. Ho fa explícit en el rebuig tipogràfic de les majúscules, en l'eliminació de la puntuació, en la insistència en els temes que trobem en llibres anteriors. D'aquesta capacitat per situar-s'hi, en prové la qualitat de la seva afinació poètica: descarregats d'efectismes, de severitats, els lectors entrem en un corrent discursiu tranquil, però no plàcid, que deixa respirar, enmig de la fondària, les anelles que contenen les grans preguntes de l'existència.

Un dels elements destacables de la lírica de Montero és la presència constant de l'interlocutor, responsable del món «dit», en algunes ocasions, o del món «en presència» o «actuats», en d'altres. Aquesta interpel·lació permet la veu d'interpretar-ho tot en funció de l'alteritat, des de